

Ю. В. Петленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5984-5145>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.19.102

МЕХАНІЗМИ СПРИЯННЯ ПРОЗОРОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В СЕКТОРІ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Yu. Petlenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Finance, Taras Shevchenko National University of Kyiv

MECHANISMS FOR PROMOTING TRANSPARENCY OF THE BUDGET PROCESS IN THE DEFENCE AND SECURITY SECTOR OF UKRAINE

У статті досліджується актуальна проблема забезпечення прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України, що є особливо важливим в умовах війни. Зростання обсягів фінансування оборонної сфери вимагає посилення ефективного та прозорого використання державних коштів для підтримки обороноздатності країни. У статті розглянуто міжнародні підходи, зокрема рекомендації ОЕСР, ЄС та НАТО, щодо прозорого управління державними фінансами, а також необхідність їхньої адаптації до українських реалій. Особливо висвітлено виклики, пов'язані з високим рівнем конфіденційності оборонного сектору, що ускладнює реалізацію стандартних механізмів підзвітності. Запропоновано впровадження сучасних електронних систем бюджетування та посилення громадського контролю для зниження корупційних ризиків і підвищення ефективності управління оборонними ресурсами країни.

The article explores the pressing issue of ensuring transparency in the budgetary process within Ukraine's defense and security sector, which is particularly crucial during wartime. As defense funding increases, it becomes essential to ensure the efficient and transparent use of state resources to maintain the country's defense capabilities. Transparency in strategic sectors like defense is critical in building trust with both international partners and the public. The article examines international approaches, including recommendations from the OECD and the EU, on transparent management of public finances and the necessity of adapting these approaches to the unique circumstances of Ukraine. Additionally, the paper highlights the challenges posed by the high level of confidentiality in the defense sector, which complicates the implementation of standard accountability mechanisms. Given the specific nature of defense-related expenditures, traditional methods of oversight often fall short, leading to increased risks of corruption and inefficient use of resources.

To address these challenges, the article proposes the implementation of modern electronic budgeting systems and enhanced public oversight to mitigate corruption risks and improve the overall effectiveness of managing defense resources. The adoption of such systems would not only improve transparency but also align Ukraine's financial management practices with international standards. Electronic budgeting tools can streamline processes, provide real-time monitoring of financial activities, and create a more open and accountable environment for defense spending. Furthermore, the integration of public oversight mechanisms, which allow civil society and independent watchdog organizations to play a role in scrutinizing defense budgets, can significantly reduce the risk of corruption and misuse of public funds.

Considering the increasing demands for transparency from both domestic stakeholders and international organizations, the article underscores the urgency of reforming Ukraine's defense budgeting process. The ability to balance confidentiality with accountability is key to ensuring that defense resources are used effectively and that national security interests are protected. Finally, the study emphasizes that a transparent budget process is a foundational element in strengthening institutional capacity and securing long-term trust and support from international allies.

This article calls for the implementation of practical reforms in Ukraine's defense financial management, which are essential not only for enhancing operational efficiency but also for reinforcing the country's defense posture in a time of heightened global security challenges.

Ключові слова: прозорість, бюджетний процес, сектор оборони, сектор безпеки, Україна, підзвітність, управління ресурсами.

Key words: transparency, budget process, defence sector, security sector, Ukraine, accountability, resource management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Механізм забезпечення прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України є важливим елементом управління державними фінансами, особливо в умовах війни. Активна фаза війни значно підвищує необхідність у прозорому та ефективному використанні державних коштів, оскільки обсяги оборонного фінансування суттєво зростають, а контроль за їхнім використанням стає вкрай важливим для забезпечення обороноздатності країни.

Прозорість у стратегічних секторах, таких як оборона, є основою довіри міжнародних партнерів та громадянськості. Це не лише сприяє підвищенню ефективності використання державних коштів, але й забезпечує стабільність та безпеку в умовах сучасних викликів. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) у своїх "Кращих практиках прозорості бюджетування" [12] підкреслює, що прозорість є ключовим інструментом для запобігання корупційним ризикам і нецільовому використанню коштів, що є особливо важливим для оборонного сектору під час кризових періодів.

У свою чергу, Європейський план дій у сфері оборони [3] наголошує на необхідності забезпечення прозорості та підзвітності у фінансуванні оборонного сектору, що має вирішальне значення для ефективного розподілу ресурсів. Зокрема, зазначені рекомендації підкріплюються положеннями Рамкової системи управління фінансовою політикою ЄС [4], яка встановлює вимоги до прозорого управління бюджетними витратами, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, таких як війна. Однак, незважаючи на існуючі рекомендації, сектор оборони характеризується високим рівнем конфіденційності інформації, що ускладнює реалізацію стандартних механізмів підзвітності та створює необхідність розробки нових підходів до управління, які могли б ефективно поєднувати прозорість із захистом національних інтересів і безпеки держави.

Саме тому для цілей даного дослідження основним завданням є створення механізму прозорості, адаптованого до умов воєнного часу і сумісного з міжнародними стандартами управління державними фінансами, зокрема через впровадження рекомендацій "Керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного управління державними підприємствами" (2015) [13] та "Ініціативи Прозорості ЄС" [5].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців представлено результати досліджень, що стосуються проблеми забезпечення прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки. Зокрема, С. Лунн у своїй праці [7] розглядає питання підвищення прозорості у державному управлінні та мінімізації корупційних ризиків та акцентує увагу на необхідності розробки спеціалізованих механізмів прозорості для стратегічних секторів. М. Мінов відзначає важливість прозорості бюджетних процесів у секторі оборони для забезпечення ефективного використання ресурсів, а також захисту національних інтересів [9]. В. Браун у співавторстві з колегами дослідив питання інтеграції міжнародних стандартів управління державними фінансами, включаючи рекомендації ОЕСР та ЄС [2, с. 15]. А. Юсофф вказує на важливість підзвітності в оборонних витратах під час надзвичайних ситуацій [14, с. 57], а питання балансу між прозорістю та конфіденційністю розкриття інформації про оборонні видатки в умовах збройних конфліктів — у дослідженні румунсько-українського авторського колективу С. Нате, А. Ставицьким та Г. Харламовою [11].

Серед вітчизняних досліджень варто відзначити роботу О. Кириленко, яка детально проаналізувала підходи до оцінки відкритості та прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України, наголошуючи на важливості таких механізмів у період воєнного стану [16]. І. Лютий, Ю. Петленко та Н. Дрозд також досліджували важливість відкритості та прозорості бюджетного процесу для підвищення ефективності уп-

равління державними фінансами у секторі безпеки [8]. Крім того, Ю. Дмитрієва та Ю. Петленко акцентували увагу на питаннях прозорості та підзвітності інформації по бюджетним програмам у секторі оборони та безпеки України, що є критичним для досягнення національних цілей відкритого уряду [15].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є визначення та систематизація механізмів сприяння прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України, а також адаптація міжнародного досвіду до українських умов.

Основний матеріал дослідження. В умовах сучасних викликів, що стоять перед сектором оборони та безпеки України, забезпечення прозорості бюджетного процесу набуває особливої актуальності. Відкритість та підзвітність у використанні державних фінансів є важливими складовими забезпечення ефективного управління ресурсами, особливо у такій критично важливій сфері, як оборона та безпека. Прозорий бюджетний процес дозволяє підвищити рівень довіри суспільства до державних інституцій [12], а також зменшити ризики корупції та нецільового використання коштів.

На тлі загострення міжнародних конфліктів та зростання загроз для національної безпеки України, актуальність дослідження механізмів сприяння прозорості бюджетного процесу зростає. Це обумовлено необхідністю оптимізації управління оборонними ресурсами для досягнення максимальної ефективності використання фінансів у критичних умовах. Крім того, управління державними фінансами в умовах обмеженості ресурсів [15] вимагає впровадження ефективних механізмів контролю та аудиту.

Основні проблеми, що постають у зв'язку з непрозорістю бюджетного процесу в секторі оборони, включають відсутність достатнього контролю за військовими витратами, корупційні ризики у сфері закупівель та недостатню відкритість даних [14] щодо фінансування оборонних програм, що ускладнює належний громадський нагляд та знижує ефективність використання бюджетних коштів.

Необхідність впровадження механізмів прозорості та підзвітності в секторі оборони та безпеки стає невідкладною та постійно посилюється особливо через необхідність зміцнення інституційної спроможності держави та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. Застосування електронних інструментів бюджетування, посилення аудиту та громадського контролю дозволять значно знизити ризики корупційних зловживань та забезпечити ефективну реалізацію оборонних програм.

Прозорість бюджетного процесу визначається як відкритість, доступність і зрозумілість інформації щодо всіх етапів управління бюджетними коштами — від планування до моніторингу та контролю за витратами. Прозорість є важливою умовою для забезпечення підзвітності та громадського контролю, що в свою чергу сприяє підвищенню довіри до інституцій, зменшенню рівня корупції та ефективнішому використанню ресурсів. Як зазначають І. Лютий, Ю. Петленко та Н. Дрозд, прозорість у секторі оборони та безпеки України є не-

від'ємною складовою демократичного управління, особливо в умовах зростання загроз для національної безпеки [8]. Відкритий доступ до інформації про бюджет оборонного сектору дозволяє громадськості та міжнародним організаціям здійснювати контроль за витратами на оборону, що, своєю чергою, підвищує ефективність використання бюджетних коштів та знижує ризики зловживань.

У зв'язку із зазначеним забезпечення прозорості в оборонному секторі стає пріоритетним напрямком у взаємодії з міжнародними організаціями та урядами багатьох країн. Відповідно до стандартів НАТО, прозорість у секторі оборони охоплює доступність інформації щодо військових витрат, контрактів, процедур закупівель і результатів виконання оборонних програм. Крім того, концепція відкритого уряду, запроваджена в країнах ОЕСР, передбачає доступ до бюджетних даних, а також використання електронних систем для моніторингу оборонних витрат [11]. Важливою складовою є нагляд за оборонними витратами з боку незалежних організацій, таких як органи аудиту, антикорупційні агентства та міжнародні фінансові установи. У країнах НАТО функціонують спеціалізовані інститути для контролю за прозорістю бюджетного процесу в оборонному секторі, що дозволяє знижувати ризики зловживань і забезпечує демократичний контроль за оборонними ресурсами [14, с. 59].

Успішні кейси впровадження прозорості в секторі оборони спостерігаються в багатьох країнах, що є членами НАТО та Європейського Союзу. Так, у Швеції та Норвегії урядові інституції зобов'язані публікувати інформацію про оборонні витрати, включаючи деталі про військові контракти, що робить оборонний сектор підзвітним суспільству. За допомогою таких практик, зазначають Н. Балл та Л. Ле Ру, досягається краща підзвітність та контроль за витратами, що значно підвищує ефективність державного управління у сфері оборони [1]. Важливим прикладом є Велика Британія, де щорічні звіти про військові закупівлі та витрати оприлюднюються для громадськості, що дозволяє суспільству здійснювати нагляд за оборонними програмами. Крім того, країни НАТО розробили спільні стандарти прозорості оборонних витрат, що дозволяє забезпечити координацію між державами-членами та сприяє підвищенню ефективності бюджетного процесу [14].

Процес бюджетування в секторі оборони України базується на загальних принципах державного управління бюджетом, проте має певні специфічні інструменти та процедури, що враховують особливості оборонної сфери. Основними інструментами бюджетування в оборонному секторі (Табл. 1) є програмно-цільовий метод, який використовується для ефективного розподілу ресурсів на основі державних програм, та планування на основі результатів (Performance-Based Budgeting, PBB).

Такий підхід дозволяє оцінювати результативність використання державних фінансів і підвищувати підзвітність програм. Окрім цього, активно застосовуються електронні системи управління бюджетом, серед яких ключову роль відіграє система "ProZorro", що забезпечує прозорість публічних закупівель і доступ до тендерної інформації, а також модуль "Електронний

Таблиця 1. Основні інструменти бюджетування в оборонному секторі України

Інструмент	Тип інструменту	Призначення	Основна функція	Приклад використання
Програмно-цільовий метод	Метод бюджетування	Планування видатків для досягнення цілей державних програм	Ефективне розподілення ресурсів на основі державних програм	Розподілення коштів на державні програми розвитку інфраструктури
Планування на основі результатів (РВВ)	Метод бюджетування	Оцінка результативності використання державних фінансів	Забезпечення підзвітності державних програм через оцінку результатів	Оцінка успіху програми модернізації збройних сил
Система 'ProZorro'	Електронна система	Прозорість публічних закупівель та доступ до тендерної інформації	Забезпечення прозорості та конкурентності у державних закупівлях	Прозорість у проведенні тендерів на закупівлю військової техніки
Казначейське обслуговування	Фінансове обслуговування	Організація фінансових потоків через державне казначейство	Здійснення контролю та управління фінансуванням державних програм	Здійснення платежів через Державне казначейство для оборонних контрактів
Модуль 'Електронний бюджет'	Електронна система	Централізоване управління та моніторинг державного бюджету	Інтеграція усіх аспектів державного бюджету для прозорого планування	Моніторинг виконання державного бюджету за оборонними статтями
Електронний документообіг	Електронна система	Оперативне управління та облік бюджетної документації	Оптимізація документообігу для підвищення точності фінансового обліку	Електронне зберігання та облік контрактів на постачання зброї
Програми стратегічного планування	Стратегічне планування	Довгострокове планування оборонних ресурсів та витрат	Контроль за стратегічними напрямками витрат у оборонному секторі	Планування бюджету для довгострокових оборонних програм

Джерело: власна розробка автора.

бюджет", який використовується для централізованого управління і моніторингу виконання бюджету.

Додатково, важливими є такі інструменти, як електронний документообіг для оперативного обліку та зберігання фінансових документів і програми стратегічного планування, які спрямовані на довгострокове управління оборонними ресурсами і витратами.

Незважаючи на впровадження сучасних інструментів бюджетування, таких як програмно-цільовий метод і система "ProZorro", механізми контролю за витратами у сфері оборони часто не забезпечують належного рівня прозорості та підзвітності. Під поняттям механізми розуміємо "...сукупність методів, процедур, інструментів та структур, які забезпечують реалізацію певного процесу або функції"[17]. У сфері бюджетного процесу, механізми контролю (Табл. 2) означають системи дій або процедур, що використовуються для досягнення прозорості, підзвітності та ефективності використання бюджетних коштів [8].

Вони можуть включати як організаційні інституції, так і технологічні засоби, правові інструменти та регулятивні процедури, що забезпечують контроль за використанням державних ресурсів.

Прикладами механізмів контролю є Рахункова палата України, яка відповідає за аудит оборонних видатків та оцінює їх доцільність і законність. Однак її

робота часто обмежена недостатніми ресурсами для проведення комплексних перевірок у великих масштабах. Інший важливий механізм — Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке контролює конфлікти інтересів, декларації посадових осіб та запобігання корупційним схемам. Проте, через складність оборонних контрактів і великий обсяг засекреченої інформації, ефективність НАЗК у цій сфері може бути знижена.

Ефективність контролю в бюджетуванні залежить від кількох факторів:

1) Повнота та прозорість інформації: Важливо, щоб усі витрати, включаючи оборонні, були відкриті для аудиту та перевірки. Наприклад, електронна система "ProZorro" є прикладом інструменту, який забезпечує прозорість закупівель у більшості сфер, однак деякі оборонні контракти можуть не проходити через цю систему через засекреченість або специфічні вимоги оборонного сектору.

2) Інституційна спроможність: Наприклад, Рахункова палата проводить перевірки витрат у сфері оборони, однак її робота може бути обмежена через відсутність доступу до всієї необхідної інформації або недостатнє фінансування для проведення повноцінних аудитів.

3) Громадський контроль: Інструменти на кшталт ProZorro та інші електронні платформи відкривають

Таблиця 2. Механізми контролю за видатками в оборонному секторі України

Механізм	Опис	Ефективність	Прогалини
Рахункова палата	Аудит використання державних коштів, зокрема в оборонному секторі.	Проводить регулярні перевірки.	Наявність незначної кількості ресурсів для проведення повних аудитів у секторі оборони.
Антикорупційне бюро (НАБУ)	Розслідування корупційних злочинів, зокрема в оборонних закупівлях.	Має важелі для розслідувань та покарання порушників.	Процеси розслідувань часто затягуються, що знижує оперативність реагування.
Система «ProZorro»	Відкрита платформа для проведення державних закупівель, включно з оборонними контрактами.	Підвищує прозорість тендерних процедур.	Існують можливості для укладання прямих договорів, що можуть бути непрозорими.

Джерело: власна розробка автора.

доступ до інформації для громадськості. Проте у випадку з оборонним бюджетом, більшість видатків засекречені, що обмежує можливість громадського нагляду за цільовим використанням коштів.

4) Співпраця з міжнародними партнерами: Наприклад, країни-члени НАТО використовують спільні стандарти бюджетного контролю та аудиту оборонних видатків, що дозволяє знижувати корупційні ризики та підвищувати ефективність витрат. Впровадження подібних механізмів в Україні могло б суттєво покращити контроль за оборонними ресурсами.

Проблеми, що залишаються нерозв'язаними, включають недостатню координацію між контролюючими органами, затримки у проведенні розслідувань щодо зловживань та складнощі в контролі засекречених оборонних контрактів.

Однією з основних проблем, яка потребує особливої уваги, є корупційні ризики, що виникають через недостатню прозорість у процесі укладання оборонних контрактів та проведення державних закупівель. Привертає увагу й твердження. Лютого, Ю. Петленко та Н. Дрозд, в частині твердження, що значна частина оборонних видатків залишається поза межами відкритого контролю [8], тим самим створюються передумови для зловживань та корупції. Недостатня прозорість процесів закупівлі та укладання контрактів у секторі оборони значно ускладнює забезпечення підзвітності, що негативно впливає на ефективність використання бюджетних ресурсів.

Система громадського контролю за оборонними витратами в Україні також не достатньо розвинена. Саме через обмежений доступ до інформації про оборонні витрати, зокрема через засекреченість багатьох контрактів, зазнає перешкод більш ефективний цивільний нагляд з боку громадських та недержавних організацій. Усе це створює додаткові ризики для нецільового використання бюджетних коштів та ускладнює виявлення потенційних зловживань. Як зазначає А. Юсофф, непрозорі процедури закупівель в оборонному секторі часто залишають простір для уникнення публічних тендерів та укладання прямих контрактів без належного аудиту [14, с. 58], що підвищує ризики корупційних дій і знижує ефективність управління ресурсами.

Таким чином, існуюча система бюджетування в оборонному секторі України вимагає подальшого

вдосконалення через впровадження більш прозорих і підзвітних механізмів. Необхідно забезпечити ширший доступ до інформації про оборонні витрати та посилити роль громадськості у процесах контролю за використанням бюджетних коштів. Особливу увагу слід приділити реформуванню системи державних закупівель у секторі оборони, впроваджуючи механізми, що дозволять мінімізувати корупційні ризики та підвищити ефективність використання державних ресурсів.

Зокрема вважаємо, що підвищення прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України ґрунтуються на впровадженні сучасних механізмів та інструментів, що сприяють відкритості, підзвітності та зниженню корупційних ризиків. Одним із таких підходів є впровадження системи електронного бюджетування (e-budgeting), яка забезпечить доступність інформації про бюджетні витрати в секторі оборони для громадськості та зацікавлених сторін. Електронне бюджетування дозволяє автоматизувати процеси планування, моніторингу та виконання бюджету, що підвищує прозорість державних фінансів [8]. Як показує досвід ЄС, система e-budgeting стала важливим інструментом у підвищенні підзвітності та ефективності використання державних ресурсів [11].

Важливо також розглянути можливість використання механізмів міжнародної співпраці для покращення системи аудиту та підзвітності в оборонному секторі. Запозичення практик країн НАТО, де існують стандарти бюджетного контролю, може значно покращити ефективність використання оборонних ресурсів в Україні [16]. Співпраця з міжнародними партнерами сприятиме покращенню прозорості оборонних видатків і підвищенню рівня довіри міжнародної спільноти до України.

Запровадження інструментів для підвищення підзвітності військових закупівель також є необхідним для мінімізації корупційних ризиків. Розширення функціональності системи "ProZorro", яка вже показала себе як ефективний інструмент для державних закупівель, дозволить збільшити прозорість оборонних тендерів і скоротити можливості для зловживань [8]. Так у Ізраїлі подібні механізми забезпечують повний контроль за процесами військових закупівель [18], що можна застосувати і в Україні.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Дослідження виявило, що наявні механізми прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та безпеки України потребують значного вдосконалення. Незважаючи на впровадження сучасних інструментів, таких як система "ProZorro" та програмно-цільовий метод, існують суттєві прогалини у забезпеченні належного контролю за витратами. Ключовими проблемами залишаються недостатня прозорість у процесі укладання оборонних контрактів, слабка система громадського нагляду та високі корупційні ризики.

Запропоновані підходи, включаючи впровадження системи електронного бюджетування (e-budgeting), вдосконалення механізмів громадського контролю та підвищення підзвітності військових закупівель, можуть значно покращити ситуацію. Використання міжнародних стандартів аудиту та антикорупційних механізмів здатне зменшити ризики неефективного використання державних ресурсів та підвищити довіру до державних інституцій.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на глибший аналіз ефективності міжнародних практик прозорості бюджетного процесу в секторі оборони та можливостей їх адаптації в Україні. Важливо розробити методи інтеграції нових технологічних рішень, таких як блокчейн, у систему оборонних закупівель для забезпечення ще більшої відкритості і підзвітності.

Окрім того, перспективи впровадження нових механізмів прозорості включають розширення повноважень антикорупційних органів та вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення доступу до засекречених даних у сфері оборонних витрат. Особливо важливо підвищити участь громадськості та незалежних аналітичних центрів у моніторингу оборонного бюджету, що стане важливим кроком до побудови більш відкритої і підзвітної системи управління державними ресурсами.

Література:

1. Ball N., Le Roux L. A model for good practice in budgeting for the military sector. Budgeting for the Military Sector in Africa: The Processes and Mechanisms of Control. 2006, pp. 14—18. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI06OmHu/SIPRI06OmHu02.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Comments of the auditing standards committee of the American Accounting Association on international auditing and assurance standards board exposure draft, proposed international standard on auditing 220 (revised): Quality management for an audit of financial statements / V. L. Brown, S. Dennis, D. Dickins, J. L. Higgs, T. J. Schaefer. Current Issues in Auditing. 2019. Vol. 13, No. 2, pp. C 10 - C 19. URL: <https://publications.aaahq.org/cia/article/13/2/C10/7043> (дата звернення: 01.09.2024).
3. European Defence Action Plan. European Commission. 2016. URL: <http://surl.li/hrfhdp> (дата звернення: 04.09.2024).
4. New economic governance framework. European Commission. 2024. URL: <http://surl.li/immcqs> (дата звернення: 04.09.2024).

5. EU Transparency Initiative. European Commission. URL: <http://surl.li/nryqma> (дата звернення: 04.09.2024).
6. Fenster M. The opacity of transparency. Law Review. 2005. Vol. 91. URL: <https://scholarship.law-ufl.edu/facultypub/46/> (дата звернення: 10.08.2024).
7. Lunn S. Democratic control of armed forces: principles and practice. Connections. 2002. Vol. 1, No. 4, pp. 83—102. URL: <https://www.jstor.org/stable/26322968> (дата звернення: 10.08.2024).
8. Lyutiy I., Petlenko Y., Drozd N. The importance of openness and transparency in the budget process in the defence and security sector of Ukraine. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2022. Vol. 6, No. 47, pp. 99—110. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3900/3707/16033> (дата звернення: 01.09.2024).
9. Minow M. Outsourcing power: How privatizing military efforts challenges accountability, professionalism, democracy. Boston College Law Review. 2004. Vol. 46 (989). URL: https://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/bclr46§ion=33 (дата звернення: 03.09.2024).
10. Mugellini G., Della Bella S., Colagrossi M., Isenring G. L., Killias M. Public sector reforms and their impact on the level of corruption: A systematic review. Campbell Systematic Reviews. 2021. Vol. 17, No. 2. 1173. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cl2.1173> (дата звернення: 10.09.2024).
11. Nate S., Stavytskyy A., Kharlamova G. Index of the Openness and Transparency of Budgeting and Financial Management of the Defence and Security Sector: Case of Ukraine. Sustainability. 2023. Vol. 15 (7). 5617. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15075617> (дата звернення: 27.08.2024).
12. OECD. Best Practices for Budget Transparency. OECD Journal on Budgeting. 2002. Vol. 1, No. 3, pp. 7—14. DOI: <https://doi.org/10.1787/budget-v1-art14-en> (дата звернення: 04.09.2024).
13. OECD. Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Paris: OECD Publishing, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264244160-en> (дата звернення: 04.09.2024).
14. Yusoff A.Y. Defence procurement and budget: Assessing needs, increasing transparency. The Journal of Defence and Security. 2019. Vol. 10, No. 1, pp. 45—59. URL: <http://surl.li/cjrfdp> (дата звернення: 01.09.2024).
15. Дмітрієва Ю.Л., Петленко Ю.В. Прозорість та підзвітність інформації по бюджетним програмам у секторі безпеки та оборони України. Манчестер: Cognum Publishing House, 2022. URL: <http://surl.li/jveiq1> (дата звернення: 20.08.2024).
16. Кириленко О.П. Формування інституційного забезпечення прозорості бюджетного процесу в Україні // Фінанси України. 2017. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4449 (дата звернення: 27.08.2024).
17. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г. Сутність та зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування // Публічне управління: теорія та практика. 2014. URL: <http://surl.li/zuphgm> (дата звернення: 04.09.2024).
18. Посібник з належного врядування. Осло: Центр з розбудови доброчесності в оборонному секторі, 2018.

URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/8/pdf/BB-GGG-7-ukr.pdf (дата звернення: 03.09.2024).

References:

1. Ball, N. and Le Roux, L. (2006), "A model for good practice in budgeting for the military sector", Budgeting for the Military Sector in Africa: The Processes and Mechanisms of Control, pp. 14—18, available at: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI06OmHu/SIPRI06OmHu02.pdf> (Accessed: 02.09.2024).
2. Brown, V. L., Dennis, S., Dickins, D., Higgs, J. L. and Schaefer, T. J. (2019), "Comments of the auditing standards committee of the American Accounting Association on international auditing and assurance standards board exposure draft, proposed international standard on auditing 220 (revised): Quality management for an audit of financial statements", Current Issues in Auditing, Vol. 13, No. 2, pp. C 10 - C19, available at: <https://publications.aaahq.org/cia/article/13/2/C10/7043> (Accessed: 01.09.2024).
3. European Commission (2016), "European Defence Action Plan", An official website of the European Commission, available at: <http://surl.li/hrfhdp> (Accessed: 04.09.2024).
4. European Commission (2024), "New economic governance framework", An official website of the European Commission, available at: <http://surl.li/immcs> (Accessed: 04.09.2024).
5. European Union (2007), "European Transparency Initiative (ETI)", An official website of the European Union, available at: <http://surl.li/nryqma> (Accessed: 04.09.2024).
6. Fenster, M. (2005), "The opacity of transparency", Law Review, Vol. 91, available at: <https://scholarship.law.ufl.edu/facultypub/46/> (Accessed: 10.08.2024).
7. Lunn, S. (2002), "Democratic control of armed forces: principles and practice", Connections, Vol. 1, No. 4, pp. 83—102, available at: <https://www.jstor.org/stable/26322968> (Accessed: 10.08.2024).
8. Lyutiy, I., Petlenko, Y., Drozd, N. (2022), "The importance of openness and transparency in the budget process in the defence and security sector of Ukraine", Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, Vol. 6, No. 47, pp. 99—110, available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3900/3707/16033> (Accessed: 01.09.2024).
9. Minow, M. (2004), "Outsourcing power: How privatizing military efforts challenges accountability, professionalism, democracy", Boston College Law Review, Vol. 46 (989), available at: https://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/bclr46§ion=33 (Accessed: 03.09.2024).
10. Mugellini, G., Della Bella, S., Colagrossi, M., Isenring, G. L. and Killias, M. (2021), "Public sector reforms and their impact on the level of corruption: A systematic review", Campbell Systematic Reviews, Vol. 17, No. 2, pp. e1173, available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cl2.1173> (Accessed: 10.09.2024).
11. Nate, S., Stavitsky, A. and Kharlamova, G. (2023), "Index of the Openness and Transparency of Budgeting and Financial Management of the Defence and Security Sector: Case of Ukraine", Sustainability, Vol. 15 (7), 5617, available at: <https://doi.org/10.3390/su15075617> (Accessed: 27.08.2024).
12. OECD (2002), "Best Practices for Budget Transparency", OECD Journal on Budgeting, Vol. 1, No. 3, pp. 7—14, available at: <https://doi.org/10.1787/budget-v1-art14-en> (Accessed: 04.09.2024).
13. OECD (2015), "Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises", Paris: OECD Publishing, available at: <https://doi.org/10.1787/9789264244160-en> (Accessed: 04.09.2024).
14. Yusoff, A.Y. (2019), "Defence procurement and budget: Assessing needs, increasing transparency", The Journal of Defence and Security, Vol. 10, No. 1, pp. 45—59, available at: <http://surl.li/cjrfdp> (Accessed: 01.09.2024).
15. Dmytriieva, Yu.L. and Petlenko, Yu.V. (2022), "Transparency and accountability of budget program information in the security and defense sector of Ukraine", Cognum Publishing House, Manchester, UK, available at: <http://surl.li/jveiqi> (Accessed: 20.08.2024).
16. Kyrlylenko, O.P. (2017), "Formation of institutional support for budget process transparency in Ukraine", Finansy Ukrainy, vol. 1, no. 3, pp. 34—45, available at: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4449 (Accessed 27 August 2024).
17. Rudnitska, R.M. and Sydorchuk, O.H. (2014), "The essence and content of public administration mechanisms and principles of their functioning", Publichne Upravlinnia: Teoriia ta Praktyka, vol. 2, no. 5, pp. 67—80, available at: <http://surl.li/zuphgm> (Accessed 04 September 2024).
18. Centre for integrity in the Defence Sector (CIDS) (2018), "Handbook on Good Governance. Management of public finances", Centre for integrity in the Defence Sector (CIDS), Oslo, Norway, available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/8/pdf/BB-GGG-7-ukr.pdf (Accessed 03 September 2024).

Стаття надійшла до редакції 16.09.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663